

Vabatahtlik seire Eestis

Juba üle sajandi on Eestis rahva kaasabil uuritud loodust. 1910. aastal, kui Lääne-Saaremaale Rootsiküla mõisa oli rajatud bioloogiajaam, hakati Eestis rõngastama linde: juunis märgistati lähedal asuvatel laidudel esimesed linnupojad. Enne teist maailmasõda rõngastas Eestis igal aastal linde kümnekond inimest. Nüüd on rõngastajaid märksa rohkem ning sellest on saanud oluline uurimismeetod. 2022. aastal esitas rõngastusandmeid 65 vaatlejat, rõngastusluba on praegu sadakonnal inimesel. Keskkonnaagentuuri rõngastuskeskuse andmetel rõngastati mullu Eestis ligi 63 000 lindu. Nüüdseks on ESTONIA MATSALU märgise saanud ligi neli miljonit lindu, enim on nende seas rasvatihaseid.

JUHENDMATERJALIDE AVALDAMISE ALGUS

Aastal 1951 avaldas Eesti looduseuurijate selts esimese raamatu sarjast „Abiks loodusevaatleja-le“. Sarjas on ilmunud ligi sada juhendmaterjali: loodusmäärajaid, vaatlusjuhendeid ja -kokkuvõtteid.

Praegu juhhib Eestis eluslooduse seiret keskkonnaagentuur, kes ühtlasi on algatanud mitme liigirühma vabatahtliku seire. Vabatahtlikku seiret on edendanud ka teised asutused ja organisatsioonid. Siinne ülevaade on väike pilguheit selle ala arenguloosse.

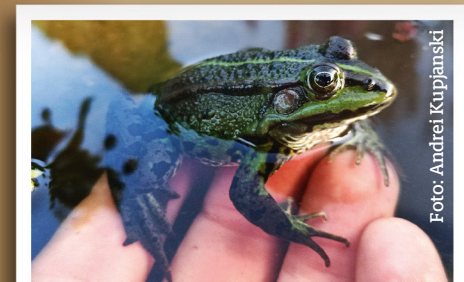
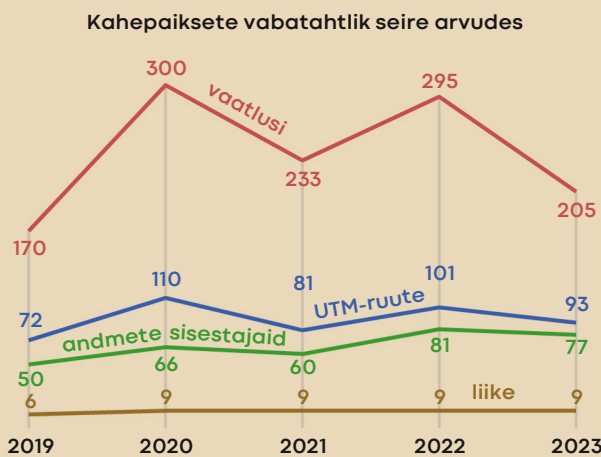

Foto: Andrei Kupjanski

Järvekonn (Rana ridibunda)

KAHEPAIKSETE SIGIMISVEEKOGUD

Keskkonnaagentuuri juhatusel alustati 2019. aastal kahepaiksete vabatahtlikku seiret. Selle siht on toetada riiklikku seiret: selgitada välja oma kodukoha kahepaiksete sigimisveekogud ja need kaardile kanda. Viie aasta jooksul on tehtud ligi 1200 vaatlust. Kordaläinud üritus on kinnitanud, et vabatahtlik seire on hea moodus koguda lisateavet liikide kohta.

Liigirühmadest on vabatahtlike abiga tõenäoliselt kõige paremini uuritud linde. Eesti ornitoloogiaühing on hulk aastaid kaasanud huvilisi loendama suviseid ja talviseid aialinde, metskurvitsaid ja öölaulikuid. Näiteks tänava augusti keskpaiga seisuga on täitmisel 408 aialinnupäevikut (vt <https://eoy.ee/aed>).

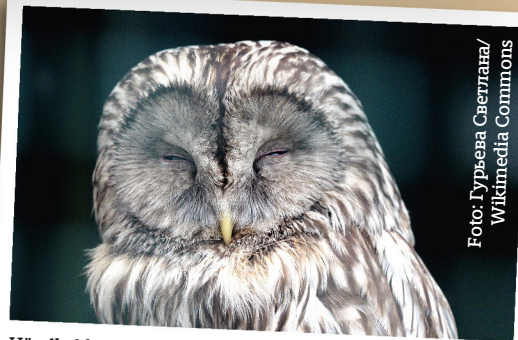

Foto: Гурьева Светлана/ Wikimedia Commons

Händkakk (Strix uralensis)

1995

LINNURALLI ESTONIAN OPEN

See linnuvaatlusvõistlus peetakse augustis: ajal, kui pesitsevad linnud üldjuhul enam ei laula ning neid saab määrata kas visuaalselt või rände- ja kutsehüüdude järgi.

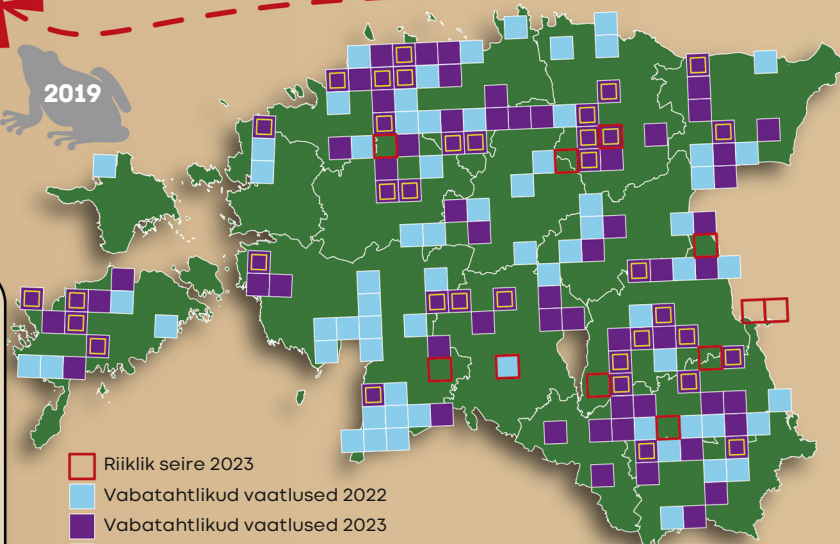
2018

VABATAHTLIKUD ULUKITE- JA METSISELOENDUSEL

Keskkonnaagentuuri juhtimisel on Soomaal alates 2018. aastast tehtud vabatahtlike abiga sügisest ulukite ajaloendust: inimeste kaasamine on võimaldanud lühikese aja jooksul loendada loomi suurel alal. Vabatahtlikke on kaasatud ka lendoravate, metsiste ja teiste kanaliste loendamisse (keskkonnaagentuur, ELF jt). Näiteks Eestimaa looduse fondi soode taastamise projekti käigus läbiti aastatel 2016 ja 2021 kokku 4500 km metsakanalisi otsides.

2019

- Riiklik seire 2023
- Vabatahtlikud vaatlused 2022
- Vabatahtlikud vaatlused 2023
- Vabatahtlik seire tehtud kahel järjestikusel aastal

Kahepaiksete vabatahtliku seire vaatlusalad UTM-ruutude järgi katavad tunduvalt suurema ala kui riikliku seire omad. Tähtis on hoida vabatahtliku seire järjepidevust, sest igal aastal samadel veekogudel tehtavad vaatlused võimaldavad saada teavet liikide arvukuse muutuste kohta.

2019

NURMENUKUD

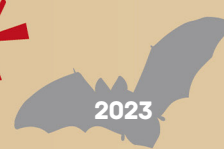
2019. aastal hakati Tartu ülikooli teadlaste eestvõttel rahva abiga uurima nurmenukke. Projekt oli niivõrd edukas, et sama moodust rakendatakse nüüd mitmes Euroopa riigis. 2022. aastal laekus üle Euroopa peaaegu 1800 vaatlust.

Nelja kampaania-aasta jooksul on tehtud üle 8000 vaatluse ja vaadatud läbi 900 000 nurmenukukoiti. Kõige usinamad nurmenukuvaatlejad on olnud Eestis, Ühendkuningriigis ja Lätis.

Foto: AnRo002/ Wikimedia Commons

Harilik nurmenukk (Primula veris)

2023

TALVITUVAD NAHKHIRED

Mullu katsetati keskkonnaagentuuri eestvõttel talvituvate nahkhiirte vabatahtlikku seiret: 143 vaatlejat esitasid loodusvaatluste nutirakenduse kaudu 186 nahkhiirtevaatlust. Vabatahtlike loodusvaatlejate kodustes keldrites loendati 419 talvituvat isendit.

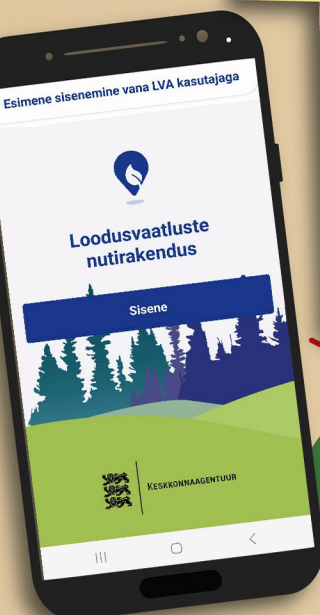

Foto: Rauno Kaida

Suurvidevlane (Nyctalus noctula)

2023

SAARMAS

Sel sügisel saavad kõik huvilised osaleda saarma seires. Samal ajal, oktoobris-novembris, käib selle liigi riiklik seire. Tuleval aastal on plaanis saarmaste tegevuse järgi loendada kõigis 188 seireruudus, mistõttu ootab keskkonnaagentuur tänava vabatahtlikke kätt harjutama, et aasta pärast juba märksa kogenenumana kaasa lüüa.

Foto: Claudia Peters/ Wikimedia Commons

Saarmas (Lutra lutra)

TARTU NAHKHIRED

Tänavu suvel uuriti Tartu ülikooli teadlaste eestvõttel ja vabatahtlike abil nahkhiirte rohkust Tartu elupiirkondades. Paarkümmend vabatahtlikku kogusid andmeid üle kahesajas vaatluspunktis ning salvestasid üle tuhande minuti helimaterjali. Roheringi projekti käigus tehakse vabatahtlike abiga nahkhiirte lennuaktiivsuse mõõtmisi kolmel aastal.

Seda, kuidas loodusvaatlustes ja vabatahtlikus seires kaasa lüüa, uuri veebilehelt www.loodusveeb.ee (vali teemade menüüst „Nõuanded ja vabatahtlik kaasalöömine“) või liitu Facebooki rühmaga „Vabatahtlik seire“.

HARRASTUSTEADLASTE ÜHENDUS

Harrastusteadusega tegelevad asutused ja organisatsioonid on Euroopas koondunud organisatsiooni European Citizen Science Association (ECSA). Eestist kuulub sellesse Tartu ülikool. Rohkem teavet leiab: <https://ecsa.ngo>.

Tekst: Triin Edovald ja Christel Rose Bachmann keskkonnaagentuurist